

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Класичного приватного університету
д.держ.упр., проф. Боклаг В.А.

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора наук з державного управління, професора

Лозинської Тамари Миколаївни

на дисертацію Денисюк Людмили Миколаївни на тему «Механізми взаємодії суспільства, бізнесу і влади в умовах війни та повоєнного відновлення України», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування»

Актуальність теми. Проблема взаємовідносин суспільства, бізнесу і влади є однією з ключових у процесі розвитку демократії. Ці три сектори тісно пов'язані, адже громадянське суспільство може якісно розвиватися лише завдяки розвиненій ринковій економіці, заснованій на принципах вільного підприємництва; демократично обраній публічній владі, яка діє в інтересах людей прозоро та відкрито; добровільним громадянським інституціям, які є посередниками між урядом та громадянами і сприяють підзвітності й відкритості влади, здійснюють участь у законопроектній діяльності тощо. Повномасштабна війна в Україні вплинула на всі сфери життєдіяльності суспільства, спричинила надскладні умови функціонування бізнесу, поставила безліч невідкладних завдань владним інституціям, від ефективності та своєчасності вирішення яких залежить як добробут кожного громадянина, так і доля всієї держави. Тому сьогодні існує гостра потреба ефективного об'єднання зусиль і запровадження нових механізмів залучення громадськості та бізнесу до державноуправлінських процесів з метою вироблення спільних рішень, розробки та реалізації стратегічних векторів взаємодії у вирішенні надскладних проблем і завдань,

пов'язаних із подоланням викликів і загроз, зумовлених збройною агресією ворога та забезпеченням соціально-економічного розвитку України в умовах війни та повоєнного відновлення.

З огляду на вищезазначене, актуальність та своєчасність дисертаційного дослідження Денисюк Л.М. не викликає сумнівів.

Ступінь обґрунтованості та достовірності положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційна робота Денисюк Л.М. складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Логічна структура побудови змісту кваліфікаційної наукової праці засвідчує високий професійний рівень дисертанта. Матеріал викладено послідовно і відповідно до завдань та структури дисертації.

Автором чітко визначено мету, яка полягає в обґрунтуванні теоретичних положень та розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів взаємодії суспільства, бізнесу і влади в умовах війни та повоєнного відновлення України. Зміст розроблених завдань структурно й логічно узгоджений, а їх перелік є достатнім для розкриття обраної теми й досягнення мети дослідження.

Застосований у роботі комплекс наукових методів сприяв ефективному вирішенню поставлених завдань, систематизації наявного інформаційного масиву даних і надав можливість зробити обґрунтовані висновки на основі одержаних результатів.

Наукові положення сформульовано коректно, в розрізі кожного з них виокремлено основні наукові результати. Вирішення комплексу поставлених завдань, їх достатня теоретична база забезпечили наукову обґрунтованість положень, висновків та рекомендацій проведеного дослідження. Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, наведеними у ній статистичними даними, опублікованими науковими працями дає можливість зробити висновок про достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій.

Аргументованість наукових положень дисертаційної роботи базується на використанні у процесі дослідження статистичної та фактологічної інформації,

нормативно-правових документів, наукових публікацій вітчизняних та зарубіжних вчених, результатів досліджень автора.

Дисертаційне дослідження Денисюк Л.М. пов'язане з науково-дослідною діяльністю Класичного приватного університету, зокрема, робота виконана в рамках наступних тем: «Баланс публічних і приватних інтересів при правовому регулюванні суспільних відносин» (номер державної реєстрації 0122U002006), «Формування ефективних механізмів управління в публічній сфері в умовах суспільної нестабільності» (номер державної реєстрації 0124U000811). Внесок здобувача полягає в розвитку науково-теоретичних засад функціонування механізмів взаємодії суспільства, бізнесу і влади та обґрунтуванні шляхів їх удосконалення.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях підтверджується публікацією основних результатів дослідження у наукових фахових виданнях, оприлюдненням їх на вітчизняних і міжнародних науково-практичних конференціях. Зміст опублікованих праць відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України. Основні теоретичні та практичні положення, результати, висновки і пропозиції викладено у 9 наукових працях, з них: 5 – статті в наукових фахових виданнях України, 1 – стаття в науковому періодичному виданні, яке індексується в міжнародній наукометричній базі даних Scopus, 3 – матеріали конференцій.

Публікації достатньою мірою розкривають основний зміст дисертації та відповідають встановленим вимогам.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження. Дисертаційна робота, виконана Денисюк Л.М., є завершеним науковим дослідженням, в якому обґрунтовано науково-теоретичні засади розвитку механізмів взаємодії суспільства, бізнесу і влади та шляхи їх удосконалення в умовах війни та повоєнного відновлення України. Новизна результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що автором:

- вперше запропоновано структуру механізму взаємодії суспільства, бізнесу і влади шляхом виділення таких його компонентів як: *спільний орган*

координації, основною метою якого є гарантування представництва та врахування інтересів усіх зацікавлених сторін з орієнтацією на задоволення потреб кожної з них; *суб'єкти взаємодії*, тобто сукупність органів публічної влади, бізнес-структур і громадськості, що представляють інтереси мешканців, які проживають на цій території; *інструменти, важелі, засоби, способи та методи впливу* – все те, що запускає в дію конкретний механізм; *об'єкти впливу*, тобто весь перелік проблемних ситуацій або ініціатив відповідної адміністративно-територіальної одиниці; *спільний орган аудиту*, основним завданням якого є оцінювання ефективності прийнятих рішень спільним органом координації з метою вдосконалення його діяльності шляхом усунення недоліків та впровадження рекомендацій (стор.125-128);

- удосконалено класифікацію механізмів взаємодії суспільства, бізнесу і влади шляхом виділення: організаційно-економічного механізму, функціонування якого спрямоване на адаптацію до змін, спричинених умовами, обставинами або рушійними силами економічних явищ та процесів; ринкового механізму, функціонування якого пов'язане зі спільним регулюванням різних секторів ринку: праці, товарів і послуг, капіталу, засобів виробництва, природних ресурсів, землі та нерухомості; нормативно-правового механізму, функціонування якого передбачає спільне регулювання законодавчої й нормотворчої діяльності (стор.127-128);

- удосконалено підходи до спільної діяльності суспільства, бізнесу і влади, в основі яких процесний підхід, який, на відміну від функціонального (за якого кожен зосереджений на своїх функціях), забезпечує формування певного процесу як послідовності дій, спрямованих на досягнення конкретного й вимірного кінцевого результату, за якого всі учасники взаємодії зосереджені на реалізації спільної мети, що створює синергетичний ефект (стор.130-139);

- удосконалено підходи до стратегічної діяльності суспільства, бізнесу і влади шляхом застосування циклу Шухарта-Демінга в синтезі з філософією кайдзен, що дає змогу встановити логічну послідовність повторюваних дій, спрямованих на безперервне забезпечення невеликих покращень у результаті

скоординованих постійних зусиль з боку всіх учасників взаємодії й подолати такі негативні явища, як: втрати (усі види дій, які споживають ресурси, не створюючи цінності); невідповідності (будь-які відхилення від процесу); нераціональні дії (стор.145-152).

Крім того, у дисертаційному дослідженні Денисюк Л.М. набуло подальшого розвитку:

– визначення сутності поняття «механізм взаємодії суспільства, бізнесу і влади» як сукупності інструментів, важелів, засобів, способів і методів, за допомогою яких суб'єкти взаємодії (суспільство, бізнес і влада) через спільні органи координації та аудиту впливають один на одного та об'єкти соціально-економічної системи відповідної адміністративно-територіальної одиниці (стор. 125);

– окреслення концепції механізму взаємодії суспільства, бізнесу і влади, яка передбачає, що головне завдання такої співпраці – визначити потреби та інтереси суспільства і бізнесу, забезпечити їх максимальне задоволення за допомогою процесного управління й важелів влади, чим підвищується рівень благополуччя громадян і підприємств та забезпечуються довгострокові перспективи повоєнного відновлення й соціально-економічного розвитку певної території. Суспільство, бізнес і влада, відповідно до окресленої концепції, мають діяти як цілісний компонент механізму, об'єднаний системою цінностей, стратегічною метою, принципами, порядком та правилами взаємодії і спрямований на досягнення конкретного результату шляхом спільного планування діяльності та використання різноманітних форм і методів співпраці під час реалізації поставлених завдань (стор. 185);

– обґрунтування пріоритетності реалізації в умовах війни і повоєнного відновлення України таких стратегічних векторів взаємодії суспільства, бізнесу і влади, як: запобігання та протидія корупції (стор. 155-163); безпека й правопорядок (стор. 163-164); підтримка та розвиток бізнесу (стор. 164-170); збереження й розвиток закладів освіти (стор. 170-175); підтримка внутрішньо

переміщених осіб та забезпечення умов для повернення громадян України, які виїхали за кордон (стор. 175-183).

Практичне значення дисертаційної роботи. Практичне значення сформульованих в дисертації наукових положень, висновків і рекомендацій полягає в тому, що розроблені й обґрунтовані наукові напрацювання, представлені в дисертаційній роботі, закладають наукове підґрунтя практичного вирішення проблеми взаємодії суспільства, бізнесу і влади в умовах сьогодення й закладають передумови ефективної співпраці цих секторів на перспективу. Запропоновані підходи та розроблені рекомендації знайшли відображення в практичній діяльності органу публічного управління, зокрема Черкаської обласної ради (довідка про впровадження №01-61 від 23.08.2023 р.) та бізнес-структури, зокрема, Дочірнього підприємства «Умань-Агро» (довідка про впровадження №262/1 від 24.08.2023 р.). Крім того, положення дисертаційного дослідження Денисюк Л.М. широко використовуються в освітньому процесі закладів вищої освіти, зокрема, Класичного приватного університету (довідка № 124 від 16.10.2023 р.) і Запорізького національного університету (довідка № 01/01-13/15 від 30.01.2024 р.).

Відповідність дисертації встановленим вимогам, оцінка мови та оформлення. Дисертаційна робота Денисюк Л.М. на тему «Механізми взаємодії суспільства, бізнесу і влади в умовах війни та повоєнного відновлення України» є кваліфікаційною науковою працею, виконаною особисто дисертанткою, відзначається елементами наукової новизни і містить цінні теоретичні та науково-практичні висновки і рекомендації.

Робота написана українською мовою з дотриманням наукового стилю викладення матеріалу. Тексту рукопису притаманна логічність, цілісність та пов'язаність положень дослідження. Термінологія дисертаційної роботи є загальновизнаною в наукових колах. За змістом, структурою та оформленням робота відповідає вимогам МОН України до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Випадків порушення академічної доброчесності не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи. У цілому оцінюючи позитивно дисертацію Денисюк Л.М., варто зазначити, що вона містить ряд положень, які потребують подальшої деталізації, зокрема:

1) У першому розділі дисертації на стор. 42 автор зазначає, що «Серед новітніх форм налагодження діалогу між органами публічної влади бізнес-структурами та громадянського суспільства особливого значення набуває Government Relations (GR) – універсальний спосіб комунікації, що сприяє цивілізованому та демократичному розвитку сучасного українського суспільства» і далі наводить різні тлумачення цього поняття. Крім того, у підрозділі 3.3 дисертації автор визначає «сприяння формуванню нового інструменту функціонального представництва інтересів – Government Relations» одним зі шляхів забезпечення реалізації стратегічного вектора «Підтримка та розвиток бізнесу». Оскільки цей інструмент спрямований на формування взаємної довіри між бізнесом, неурядовими організаціями та органами публічної влади, що на сьогоднішній день є надзвичайно гострим і болючим питанням в нашому суспільстві, вважаємо що доцільно було розкрити, які існують технології Government Relations і яким чином вони можуть бути впроваджені з метою отримання не лише взаємовигідного, а й суспільно корисного результату.

2) Цілком погоджуємося з тезою автора про те, що «ключові воєнні виклики в боротьбі з корупцією на місцевому рівні передусім пов'язані зі зниженням прозорості роботи органів місцевого самоврядування та скороченням доступу й участі громадян». Загалом на питанні прозорості діяльності органів влади та важливості дотримання цього принципу для підвищення ефективності взаємодії суспільства, бізнесу і влади досить часто у своєму дослідженні зосереджує увагу автор, зокрема, у першому і третьому розділах дисертації. В той же час, аналіз сучасного стану діалогу суспільства, бізнесу і влади в умовах викликів війни, представлений у підрозділі 2.1 не відображає ситуацію щодо забезпечення прозорості діяльності органів влади, яка існує на сьогоднішній день. На нашу думку, оцінювання прозорості діяльності органів влади, окреслення проблем в цьому питанні надало б можливість виробити більш чіткі

та конкретні рекомендації щодо їх подолання, що має велике значення для налагодження ефективної взаємодії суспільства, бізнесу і влади.

3) Вагомим досягненням дисертаційної роботи є обґрунтування автором пріоритетності реалізації в умовах війни і повоєнного відновлення України таких стратегічних векторів взаємодії суспільства, бізнесу і влади, як: запобігання та протидія корупції; безпека й правопорядок; підтримка та розвиток бізнесу; збереження й розвиток закладів освіти; підтримка внутрішньо переміщених осіб та забезпечення умов для повернення громадян України, які виїхали за кордон. В той же час, обґрунтовуючи актуальність теми дослідження автор слушно зазначає, що «в умовах, коли Україна протистоїть широкомасштабній російській агресії, її громадяни об'єднані спільною метою – захистити країну та відновити її територіальну цілісність». Провідну роль у захисті нашої країни та її громадян від російських агресорів відіграють звичайно ж Збройні сили України. Тому, вважаємо, що об'єднання зусиль суспільства, бізнесу і влади щодо підтримки та допомоги ЗСУ – є надзвичайно важливим напрямом міжсекторальної взаємодії в умовах війни. Тому, на нашу думку, доцільно було окремо виділити такий стратегічний вектор та окреслити шляхи його реалізації.

4) На рис. 3.2.5 «Фактори впливу зовнішнього середовища» автором представлено економічні, політичні, соціальні та технологічні фактори впливу зовнішнього середовища, з урахуванням аналізу яких має відбуватися постановка стратегічних завдань взаємодії суспільства, бізнесу і влади. На нашу думку, тут випущено з уваги надзвичайно важливий фактор – екологічний, адже поряд зі страшними втратами людських життів та масштабними руйнуваннями інфраструктури, наслідки російської збройної агресії для екологічної безпеки України вже зараз можна назвати катастрофічними. Відповідно, вирішення екологічних проблем мають бути також включені в пріоритетні завдання взаємодії суспільства, бізнесу і влади.

Зазначені зауваження носять здебільшого рекомендаційний характер та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Загальний висновок. Дисертація Денисюк Людмили Миколаївни на тему «Механізми взаємодії суспільства, бізнесу і влади в умовах війни та повоєнного відновлення України» є самостійним і завершеним науковим дослідженням, що вирішує важливе й актуальне науково-прикладне завдання, яке полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів взаємодії суспільства, бізнесу і влади в умовах війни та повоєнного відновлення України. Основні наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження є обґрунтованими, достовірними, мають наукову і практичну цінність. Тематика дисертаційної роботи та її зміст відповідає галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» й спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

Дисертаційна робота повністю відповідає встановленим вимогам, зокрема, Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року №261, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44 (із змінами, внесеними згідно з постановою КМУ №341 від 21.03.2022 р.), а її автор – Денисюк Людмила Миколаївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

завідувач кафедри публічного управління
та адміністрування

Полтавського державного аграрного університету,

доктор наук з державного управління,

професор

Тамара ЛОЗИНСЬКА